

FAGUTVIKLING

Klare retningslinjer er vesentlig ved fare for ikke bestått praksis

Gode rammer og tett samarbeid mellom praksisveiledere, praksislærere og studenter kan hjelpe studentene med å oppnå læringsutbyttene.

Åsne Knutson de Presno

Førstelektor og studieprogramleder
Bachelorprogrammet i sykepleie, Institutt for helse- og sykepleievitenskap, Universitetet i Agder

Ellen Dahl Gundersen

Førstelektor
Institutt for helse- og sykepleievitenskap, Universitetet i Agder

Mette Kristin Ragnhildstveit Sætra

Universitetslektor og studieprogramleder
Bachelorprogrammet i sykepleie, Institutt for helse- og sykepleievitenskap, Universitetet i Agder

Eksamen

Praksisstudie

Sykepleierutdanning

Samarbeid

Sykepleien 2023;111(91388):e-91388

DOI: [10.4220/Sykepleiens.2023.91388](https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2023.91388)

Hovedbudskap

Det er viktig med retningslinjer for hva som skal skje når vi gir varselet «fare for ikke bestått praksis» og «ikke bestått praksis». Praksisfeltet og studentene må kjenne til retningslinjene. Praksisveiledere trenger kompetanse og trygghet i vurderings- og veiledningsrollen. Kjerneelementene trygghet, studentlæring i praksisfellesskap, selvstendighet, kontinuitet og forutsigbarhet bør prege praksisen. Da kan vi fange opp de som står i fare for å få varsel, slik at studentene oppnår læringsutbyttene.

Når bærekraftige helse- og omsorgstjenester skal utvikles, har samfunnet et påtrengende behov for sykepleiere (1). Vårt samfunnsoppdrag som utdanningsinstitusjon er å utdanne kvalifiserte sykepleiere gjennom et treårig utdanningsløp. Vi skal sikre at de har den nødvendige kompetansen som kvalifiserer for sykepleieryrket (2).

I dette oppdraget inngår å fange opp de studentene som ikke skal bli sykepleiere i henhold til skikkethetsforskriften (3), og de studentene som ikke kan bestå praksisstudier på grunn av manglende læringsutbytteoppnåelse.

Selv om det er færre sykepleierstudenter som stryker i praksisemner enn i teoriemner (4), er det ofte i praksisemnene det blir mest synlig når studentene har utfordringer med å oppnå læringsutbyttene. Tett samarbeid mellom utdanningsinstitusjonen og praksisfeltet er viktig for å understøtte studentenes læringsprosesser og fange opp de som ikke følger forventet progresjon.

Denne fagartikkelen belyser hvordan man kan samarbeide på ulike nivåer når det gis varsel om fare for ikke bestått praksisperiode.

Det finnes rammer for samarbeidet i praksisstudier

Praksisstudier skal være en integrert del av utdanningen og skal utgjøre 50 prosent av bachelorprogrammet i sykepleie. Disse kravene er styrt av EU-direktivet om godkjenninger av yrkeskvalifikasjoner (5).

Forskriften om nasjonal retningslinje for sykepleierutdanningen (2) legger føringer for hvordan praksisstudiene skal organiseres for at læringsutbyttene skal kunne oppnås. Det fordrer tett og omfattende samarbeid mellom praksisstedet og utdanningsinstitusjonen på flere nivåer og er nedfelt i detaljerte avtaler (2).

Det er en stor og kompleks oppgave å veilede og vurdere studenter i praksisstudiene.

Det er en stor og kompleks oppgave å veilede og vurdere studenter i praksisstudiene. En god relasjon mellom studenten, praksisveilederen og praksislæreren og avklarte forventninger er avgjørende for et godt læringsforløp.

Praksislæreren har det formelle vurderingsansvaret

Praksisveiledere, altså veiledere i praksis, og praksislærere, som er vitenskapelig ansatte fra utdanningsinstitusjonen, samarbeider med studenten om læringsutbytteoppnåelse og personlig utvikling inn i rollen som sykepleier (6).

Det er praksislæreren som har det formelle ansvaret for å vurdere hvorvidt studenten har bestått eller ikke bestått praksisen. Praksisveilederen har behov for et tett samarbeid med praksislæreren i vurderingen av sykepleiestudenter (7).

Praksisveiledere skal vise vei til gode lærings situasjoner for studentene og beskrive grunner for ikke å bestå praksisstudiene eller en praksisperiode. I en studie av praksisveiledere ble manglende interesse, mangel på initiativ og manglende evne til å søke og motta veiledning oppgitt blant de viktigste grunnene til å vurdere sykepleierstudentenes praksisperiode som «ikke bestått» (7).

Studentene skal vise skikkethet for yrket

I tillegg til å oppnå læringsutbyttene for praksis skal studentene utvikle seg inn i en rolle som selvstendig sykepleier og vise skikkethet for yrket (3). Skikkethet for yrket handler om at studentene må vise holdninger og handlinger i tråd med pasientsikkerhet, yrkesetiske retningslinjer og gjeldende praksis. Videre må de vise ydmykhet overfor pasienter, brukere, pårørende og kolleger.

Det er få studenter som stryker i praksisstudier sammenliknet med teoriemner.

Samtidig legges det stor vekt på studentenes evne til selvrefleksjon og til å ta selvstendig ansvar for egne læringsprosesser. Ifølge Hauge (4) er det få studenter som stryker i praksisstudier sammenliknet med teoriemner. Årsakene til dette er sammensatte. Manglende kompetanse hos praksisveilederen til å vurdere studentenes prestasjoner eller utilstrekkelig samarbeid med utdanningsinstitusjonene beskrives som medvirkende årsaker.

Flere forhold kan gi manglende progresjon

Partene har i fellesskap en viktig oppgave med å fange opp studenter som står i fare for ikke å bestå praksis, og iverksette tiltak. Flere forhold kan ligge til grunn for manglende progresjon i læringsutbytteoppnåelsen. Studentene kan ha lav motivasjon og dårlige læreforutsetninger.

Hvordan praksisperioden er organisert i partssamarbeidet mellom praksisstedet og utdanningsinstitusjonen, kan påvirke progresjonen. Det kan også handle om relasjonen mellom studenten og praksisveilederen samt studentens trygghet med å lære i nye praksiskontekster (8). Alle disse forholdene forutsetter gode rammer på systemnivå og godt samarbeid når praksisstudier skal gjennomføres.

Slik gjennomfører vi praksisstudier ved Universitetet i Agder

Praksisveiledere er nøkkelpersoner i sykepleierstudentenes praksis (8). Utdanningsinstitusjonene har ansvaret for å legge til rette for at praksisveilederne har pedagogisk veilederkompetanse (2).

Ved Universitetet i Agder (UiA) tilbyr vi ulike veilederutdanninger (9, 10). Praksisfeltets ansvar er å gi praksisveiledere mulighet til å delta i disse utdanningene. Før en praksisperiode arrangeres et treff for praksisveilederne, der de diskuterer forventet læringsutbytte, pedagogiske grep i veiledning, retningslinjer for varsel om fare for ikke bestått praksis samt skikkethetsvurdering.

Emneansvarlige for praksisemnene og representanter fra de ulike praksiskontekstene, som kommunehelsetjeneste eller spesialisthelsetjeneste, har også årlige praksisutvalg der ulike temaer med relevans for samarbeidet rundt praksisstudiene tas opp og diskuteres (11).

Studentene gjøres kjent med rammer og retningslinjer

I henhold til forskriften om studier og eksamen ved UiA (12) skal studentene kjenne til rammer og retningslinjer for gjennomføring og vurdering av praksis før praksisperioden starter.

Ved UiA har vi derfor tre møter der studentene, praksisveilederne og praksislærerne er til stede. Det første, innledende møtet handler om forventningsavklaring og fordeling av ansvarsforhold. Her gjennomgås læringsutbytter og arbeidskrav i praksis samt krav om tilstedeværelse.

Studentene blir informert om prosedyren som trer i kraft ved et eventuelt varsel om fare for ikke å ha bestått praksis. Møtet følges opp med en midtvurderings- og en sluttvurderingssamtale. Her blir læringsutbytteoppnåelsen vurdert ut fra vurderingskriterier for praksisstudier ved sykepleierutdanningen på UiA (13).

Studenten vurderes ut fra vedkommendes egenvurdering, praksisveilederens tilbakemeldinger og praksislærerens vurderinger av arbeidskrav som studenten i henhold til emnebeskrivelsen skal gjennomføre i praksis.

Hva gjør vi når det oppstår tvil om bestått praksis?

Praksisstudier karakteriseres som en eksamen som ikke er etterprøvbart. Det betyr at studenten ikke har mulighet til å klage på karakteren som er gitt, men kan klage på eventuelle formelle feil (12).

Ifølge forskriften om studier og eksamen ved UiA § 28a nr. 3 skal studenten snarest mulig varsles om fare for ikke bestått praksis dersom det oppstår tvil om hvorvidt studenten vil bestå praksisperioden. Et varsel kan gis gjennom hele praksisperioden (12). Studenten kan også få «ikke bestått» i praksis uten å bli gitt varsel dersom vedkommende utviser en handling som åpenbart gir grunnlag for den vurderingen (12).

Når et varsel gis, får studenten en begrunnelse for varselet.

Når et varsel gis, får studenten en begrunnelse for varselet. Praksislæreren, praksisveilederen og studenten utarbeider en konkret plan med tiltak for hvordan studenten kan oppnå bestått karakter. Ansvar for å utrette det som er beskrevet i planen, ligger hos studenten (12).

Selv om varselet «fare for ikke bestått praksis» i prinsippet kan gis gjennom hele praksisperioden, er det god praksis at studentene får varselet ikke senere enn tre uker før sluttvurderingen (12).

Manglende progresjon må dokumenteres

Når en student viser manglende progresjon i praksisperioden, er det viktig å dokumentere situasjoner som beskriver manglende læringsprogresjon fra første tvil oppstår og frem til varselet om fare for ikke å ha bestått praksis gis.

Den første tvilen er det ofte praksisveilederen som opplever fordi praksisveilederen er *hands on* i situasjonene tvilen utspiller seg i. En forutsetning er da at praksisveilederen er kjent med og har eierskap til læringsutbyttebeskrivelser, vurderingsskjema for praksis og avklarte forventninger til læringsutbytteoppnåelse i felles forståelse med praksislæreren (7).

For å kunne ivareta studentens rettigheter i en slik situasjon er det en forutsetning at praksisveilederen og praksislæreren fra utdanningsinstitusjonen samarbeider tett. Informasjonsutveksling og kommunikasjon mellom praksisveilederen, praksislæreren og studenten er avgjørende for en ryddig prosess.

Varselet begrunnes i eget møte

Ved UiA gis begrunnelse for varselet i et eget møte mellom de tre partene. Der beskriver praksisveilederen konkrete eksempler på hva saken dreier seg om. Studenten forteller sin versjon og formidler sine opplevelser. Vi har erfaring med at enkelte studenter har med seg en bisitter i dette møtet.

Det skrives et referat som alle parter har tilgang til. Den endelige vurderingen av studentens karakter settes på sluttvurderingsmøtet. Varselet skal begrunnes skriftlig på et eget skjema.

Ved UiA tilstreber vi at studenten skal være forberedt på at det vil komme et varsel, og på hva som er grunnlaget for det. Studenten vet i de fleste tilfellene hva som vil være innholdet i varselet før det skriftlige varselet gis. Begrunnelsen er som oftest nært knyttet til de daglige læringssituasjonene og tilhørende tilbakemeldinger fra praksisveilederen.

Hva gjør vi når en student får «ikke bestått praksis»?

Når en student får «ikke bestått» i en praksisperiode, får studenten opplyst at vedkommende vil bli innkalt til en overføringssamtale før neste praksisperiode. Dette skjer også når en student får varselet «fare for ikke bestått praksis», men likevel klarer å bestå praksis på grunn av progresjon.

I overføringssamtalen deltar praksislæreren som har gitt varsel og eventuelt «ikke bestått praksis», sammen med den nye praksislæreren og studenten. Samtalen sentreres rundt studentens erfaringer og hvordan vedkommende i samarbeid med den nye praksislæreren og praksisveilederen kan dele informasjon for å skape gode forutsetninger for å mestre neste praksisperiode, jamfør skjemaet i tabell 1.

Studenter som ikke får bestått praksisen i første studieåret, må gå ned et kull og gjennomføre praksisperioden med nytt kull. Det er et krav at praksisstudier i det første studieåret må være bestått før studenten starter i andre studieår.

Studenter i det andre og tredje studieåret som får «ikke bestått praksis», kan gå opp til neste forestående praksisperiode, fortrinnsvis i samme praksisemne. Vi unngår at studenten gjør et nytt forsøk på samme praksissted for å sikre en uhildet vurdering av studenten.

Tabell 1. Fremgangsmåte ved fare for ikke bestått eller ikke bestått praksisperiode

---

Bachelorutdanningen i sykepleie, Universitetet i Agder

Praksislæreren avtaler et snarlig møte med studenten og praksisveilederen for å kartlegge hva situasjonen handler om.

- Praksisveilederen beskriver hva saken dreier seg om, med konkrete eksempler fra situasjonen.
  - Studenten gir sin versjon av det som beskrives og formidler sine erfaringer.
  - Når det vurderes at det som beskrives gir grunnlag for varsel om ikke bestått praksis, fyller praksislæreren ut skjemaet «Varsel om ikke bestått karakter».
  - Studenten gis mulighet for en individuell samtale med praksislæreren.
  - Oppfølgingsmøter: Vurder behovet for oppfølgingsmøter, og avtal disse med praksisveilederen og studenten.
-

Dersom studenten i slutten av en rammeplanstyrt praksisperiode viser handling eller atferd som åpenbart gir grunnlag for **ikke å bestå** praksis, kan studenten likevel få karakteren «Ikke bestått» selv om forutgående varsel ikke er gitt (jf. forskrift om studier og eksamen ved UiA, §28 (4)).

Dokumentasjon

Be praksisveilederen dokumentere underveis. Dokumentasjonen skal være beskrivende, objektiv og konkret. Dokumentasjonen må underskrives med fullt navn, dato og tittel. Praksislæreren lager skriftlige notater fra de ulike møtene og sørger for at studenten får tilgang til notatene. Notatene vedlegges vurderingsskjemaet.

Støtte

Praksislæreren informerer kullkoordinatoren, den emneansvarlige og eventuelt studieprogramlederen. Praksisveilederen informer sin nærmeste leder eller den som er ansvarlig for studentene på praksisstedet.

Overføringsamtale skal gjennomføres hvis studenten har fått varsel om «fare for ikke bestått praksis» på halvtidsvurderingen og/eller «ikke bestått praksis» på sluttvurderingen. Overføringsamtale bør også gjennomføres hvis studenten har bestått praksisperioden til tross for varsel om «fare for ikke bestått praksis» ved halvtidsvurderingen.

Oppfølging etter en «ikke bestått praksis»

Praksislæreren informerer koordinatoren og den emneansvarlige om «ikke bestått praksis». Studenten bes om å ta kontakt med studieveilederen for å gjøre videre avtaler om endringer i utdanningsplanen.

Studentene kan justere seg gjennom praksisperioden

Rammene for samarbeid i praksisstudier skal gi studentene gode muligheter til å kunne justere seg gjennom hele praksisperioden. Det kan de gjøre ved å tilegne seg mer kunnskap, trene mer på ferdigheter og dermed utvikle den kompetansen som kreves for å kunne oppnå læringsutbyttene.

Rammene for samarbeid i praksisstudier skal gi studentene gode muligheter til å kunne justere seg gjennom hele praksisperioden.

Forskning viser at trygghet, studentlæring i praksisfellesskap, selvstendighet, kontinuitet og en praksisorganisering preget av forutsigbarhet er kjerneelementer i praksisstudier for sykepleierstudenter (8).

I rekrutteringsprosjektet Jobbvinner Agder, som foregikk fra 2017 til 2020, ble disse kjerneelementene vektlagt. Formålet med prosjektet var å tilrettelegge for gode praksiserfaringer i kommunale helse- og omsorgsinstitusjoner for sykepleierstudenter i første studieår (14).

Vi kan hjelpe studentene med å oppnå læringsutbyttene

Studentene hadde praksis i tospann med oppfølging av en felles praksisveileder. En koordinerende praksisveileder (KPV) ved hver institusjon planla og koordinerte praksisperioden i tett samarbeid med praksislæreren fra utdanningsinstitusjonen. En gang i uken ble alle studentene på samme praksissted samlet til ukentlig fag- og fordypningstid. Her fikk de undervisning og skulle reflektere rundt ulike faglige temaer med relevans for praksisperioden.

Praksisveilederne og KPV-ene deltok også i den pedagogiske veiledningen «VEI-tid», som står for veiledning, erfaringsdeling og informasjonsutveksling. Sammen med praksislæreren delte de erfaringer, utvekslet informasjon og fikk veiledning om situasjoner som oppsto i praksis (15).

Erfaringene fra prosjektet var at disse tre tiltakene, som til sammen former praksismodellen «Trippel P», som står for praksis i par, profesjonsrettet fordypning og pedagogisk veiledning (16), bidro positivt til studentenes vilje og evne til å lære i praksis.

Studentene både trygget og pushet hverandre. De ble mer selvstendige, både sammen og hver for seg. Studentparene opplevde gjennomgående å få god oppfølging fra praksisveilederen (14).

Praksisveilederne trakk frem viktigheten av tett samarbeid og oppfølging i VEI-tid (15). I tillegg til å styrke veiledningskompetansen var VEI-tid en arena for diskusjon rundt utfordringer og tiltak ved manglende progresjon og læringsutbytteopptak i praksis.

Oppsummering

I denne artikkelen har vi belyst flere forhold av betydning ut fra formelle rammer og egne erfaringer: Utdanningsinstitusjoner må ha klare retningslinjer for hva som skal skje når studenter ikke følger forventet progresjon i praksisstudier.

Retningslinjene må kommuniseres tydelig til praksisfeltet og studentene. Praksisveiledere må få nødvendig kompetanse og trygghet i veilednings- og vurderingsrollen, og utdanningsinstitusjonen må være en tilstedeværende samarbeidspart. Parallelt må partene samarbeide om å organisere praksisstudiene så de understøtter kjerneelementene trygghet, studentlæring i praksisfellesskap, selvstendighet, kontinuitet og forutsigbarhet (8).

Bevissthet hos de samarbeidende partene om kjerneelementenes betydning kan gi gode rammer for at studentene oppnår læringsutbyttene. Samtidig kan det bidra til å fange opp de som på grunn av egne læreforutsetninger må følges opp med varselet «fare for ikke bestått praksis».

Forfatterne oppgir ingen interessekonflikter.

Arkivfoto: Marit Fonn

1. NOU 2023: 4. Tid for handling. Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Teknisk redaksjon; 2023. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/337fef958f2148bebd326f0749a1213d/no/pdfs/nou202320230004000dddpdfs.pdf> (nedlastet 08.02.2023).
2. Forskrift 15. mars 2019 nr. 412 om nasjonal retningslinje for sykepleierutdanning. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-03-15-412> (nedlastet 08.02.2023).
3. Forskrift 30. juni 2006 nr. 859 om skikkethetsvurdering i høyere utdanning. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-30-859> (nedlastet 08.02.2023).
4. Hauge KW. Få studenter stryker i praksis. Sykepleien. 2014;102(9):46–9. DOI: [10.4220/Sykepleiens.2015.54974](https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2015.54974)
5. Europaparlaments- og rådsdirektiv 2005/35/EF av 7. september 2005 om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner. 2011/EØS/71/94. 2011 Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/static/NLX3/32005I0036.pdf> (nedlastet 08.02.2023).
6. Norsk Sykepleierforbund (NSF). Stor vilje – lite ressurser. En kartlegging av rammebetingelser for veiledning av sykepleierstudenter i kommunehelsetjenesten. Oslo: NSF; 2018. Tilgjengelig fra: <https://www.nsf.no/Content/3895428/cache=20182205132729/Praksisrapport%20endelig%20mai%202018.pdf> (nedlastet 08.02.2023).
7. Malones BD, Bergum IE, Inderhaug H, Mongstad W, Eines TF. Årsaker praksisveiledere oppgir for å vurdere og stryke sykepleiestudenter i deres kliniske praksis: en kvalitativ studie. Nordisk tidsskrift for helseforskning. 2022;18(2).
8. Koch TB, Øgård-Repål A, de Presno ÅK, Gundersen ED. Erfaringer med modeller for veiledet praksis i sykepleierutdanningen i Skandinavia: en scoping review. Nordisk sykeplejeforskning. 2023;13(2):1–15. DOI: [10.18261/nsf.13.2](https://doi.org/10.18261/nsf.13.2).
9. Universitetet i Agder (UiA). Digital veilederutdanning for praksisveiledere i sykepleie. Etter- og videreutdanning. Kristiansand: UiA; u.å. Tilgjengelig fra: <https://www.uia.no/studier/evu/digital-veilederutdanning-for-praksisveiledere-i-sykepleie> (nedlastet 08.02.2023).
10. Universitetet i Agder (UiA). Veiledningspedagogikk fokus individnivå. Etter- og videreutdanning. Kristiansand: UiA; u.å. Tilgjengelig fra: <https://www.uia.no/studier/evu/veiledningspedagogikk-fokus-individnivaa> (nedlastet 08.02.2023).
11. Helseth IA, Fetscher E, Wiggen KS. Praksis i høyere utdanning – gode eksempler. Oslo: Nokut; 2019. Rapport 10–2019. Tilgjengelig fra: https://www.nokut.no/globalassets/nokut/rapporter/ua/2019/helseth_fetscher_wiggen_praksis-i-hoyere-utdanning-gode-eksempler_10-2019.pdf (nedlastet 16.02.2023).
12. Forskrift 22. juni 2005 nr. 833 om studier og eksamen ved Universitetet i Agder. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-06-22-833> (nedlastet 08.02.2023).
13. Universitetet i Agder (UiA). Sykepleie. Informasjon til studenter om vurdering av praksis. Kristiansand: UiA; u.å. Tilgjengelig fra: <https://www.uia.no/om-uia/fakultet/fakultet-for-helse-og-idrettsvitenskap/praksis-paa-sykepleie-bachelor/sykepleie.-informasjon-til-studenter-om-vurdering-av-praksis> (nedlastet 08.02.2023).
14. Gundersen ED. Sluttrapport Jobbvinner Agder. Tilrettelegge for gode praksiserfaringer i kommunehelsetjenesten for første års sykepleierstudenter. Kristiansand: Jobbvinner, KS, Arendal kommune, Kristiansand kommune, Universitetet i Agder, NSF; 2021. Tilgjengelig fra: <https://www.ks.no/globalassets/jobbvinner/rapporter/Sluttrapport-Jobbvinner-Agder-2017-2020.pdf> (nedlastet 08.02.2023).
15. Gundersen ED, Koch TB, Foyn TH, de Presno ÅK. Praksisveiledere hadde positive erfaringer med veiledning i tospann. Sykepleien. 2022;110(90117):e-90117. DOI: [10.4220/Sykepleiens.2022.90117](https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2022.90117)
16. Gundersen ED, Sandland AM, Grythe B. Tilrettelegge for en trygg start og utfordringer gjennom hele praksisperioden. Veileder for bruk i studentpraksis. Kristiansand: Jobbvinner, KS; 2022. Tilgjengelig fra: <https://www.ks.no/globalassets/jobbvinner/211203-1-Veileder-Studenter-i-praksis-FINAL4.pdf> (nedlastet 08.02.2023).